

„ЕЛЕГИЯ”- БОТЕВ

(анализ)

Още със самото заглавие на творбата („Елегия” - тъжна песен) поетът определя основната идейно-емоционална атмосфера. „Елегия” създава може би най-ботевския образ на българския народ. Той е облъхнат от типичното за този поет парадоксално изживяване-от неговото гневно състрадание. Изказът във второ лице, отправен към „народа”, е формалният знак, че той ще бъде важният за стихотворението, тъй като към него е насочена авторовата реч. В творбата се открояват две условни фигури-на народа и на неговите водачи по пътя към свободата. За Ботев това разслоение на българите на повече и по-малко осъзнати е определящото виждане за обществото.

Ботевият лирически герой получава като национално наследство от съхранената родова памет на дедите-тъга, неволя и „люто язвена” младост. Тъй е млад на години, но носи дълголетното страдание на трагичното национално минало. Затова има спомени тежки и младост не помни. „Умът” светло национално бъдеще „не види”.

Коя е причината за унизеното положение на българите - това е въпросът, организиращ творбата:

*Каж ми, кажи, бедний народе,
Кой те в таз робска люлка люлее?*

Метафоричният образ на „робската люлка”, прякото лирическо обръщение „бедний народе” предизвикват представа за страдание и мъка, за отнета свобода и окована независимост.

Следва напрегнато търсене на отговор, като все повече се стеснява и конкретизира социалната среда на виновника. Започва се с максимално общия християнски символ: „Тоз ли що спасителя прободe/на кръста нявга зверски в ребрата”, минава се през духовенството като персонификация на официалното християнство. Идват все по-конкретните „син на Лойола и брат на Юда”, както и взетото от българската действителност сравнение: „нов кърджалия в нова полуца, /кой продал брата, убил баща си. Всички те са заключени в краткия **оксиморон** „сган избрана”. Лицата на духовенството се сменят едно след друго в поетиката на търсещия изказ, при който внушението се осъществява чрез динамичното нарушаване на образи и мисли. Трайно усвоените възгледи на поета, че причините за националната драма не се коренят единствено в политическото иго, се проявяват и в тази творба. Обобщението „смучат го наши и чужди гости” недвусмислено показва по-широката, едновременно политическа и социална основа на човешкото подчиняване. Потвърждение в това отношение са и въпросите, отправени от лирическият герой към народа и използваните традиционни религиозни символи (**Лойола, Юда**), и образите на „сган избрана-рояк скотове/в сюртуци, в реси и слепци с очи”.

Започналият диалог между лирическият „Аз” и народа мигновено се изтегля в един митологичен план. И това не е случайно! По този начин народната мъка по

време на турското робство се митологизира, се съпоставя с човешката история, в която човекът и човешките същества винаги са били подвластни на злото:

*Тоз ли, кой спасителя прободe
На кръста нявга зверски в ребрата,
Или тоз, що толкоз години ти пее:
„Търпи и ще спасиш душата си!?”*

*Той ли, ил някой негов наместник,
Син на Лойола и брат на Юда,
Предател верен, жив предвестник
На нови тегло за сюрмаси,
Нов кърджалия в нова полуда,
Кой продал брата, убил баща си?!*

Синтезираният метафоричен диалог изведнъж се прекъсва от изтеглянето на субекта в идейната структура на текста. Неговата роля се ограничава с позиция, която „открива изглед” към една още по-синтензирана, обобщаваща картина на народната неволя. Дотук текстът би представлявал гневно обвинение срещу онези, които с лицемерно поучение залъгват народа и обезсилват волята му за свобода. Ботев обаче не се ограничава с това синтезирано решение. Той създава вътрешната си напрегнатост образ на „роба”, в който зад покорството прозира назряващия бунт:

*...Мълчи народа!
Глухо и страшно гърмят окови,
Не чуй се от тях глас за свобода:
Намръщен само с глава той сочи
На сган избрана-рояк скотове,
В сюртуци, в реси и слепци с очи.*

Мълчанието акумулира тревога. Светлите пориви на търсещото повтично съзнание отстъпват. Потъват сред мрака на трагичната национална памет. Злото е навсякъде, ТО е в духа, в помислите и в сърцето. Мрачно и апокалиптично безнадеждни са изповедите и възмущенията на Ботевия лирически герой. Те чертаят пространството на вечното зло-синоним на вечна робска орис. Народът в стихотворението мълчи, но все пак в това мълчание можем да потърсим „звуците” на някаква-все още смътна, но страховита-заплаха. Тези внушения се създават чрез натрупване на натуралистични визии на страданието, чрез моделиране на една мрачна безсловесност-сякаш измъчената душа не е намерила езика, на който да сътвори от хаоса на мъките си новия свят на своята свободна воля. Редуването на замълчвания и жестове **имплицитно** осъществява това внушение. Оковите не току-така „гърмят” „страшно”, а посочващият жест, макар и да не е гласно изречен или бунт не случайно е пояснен от застрашителното „намръщен”. По-голяма част от литературната ни критика е склонна да „изравнява” логиката на този текст, свеждайки я до представата за народа, който само страда, без да таи някаква реакция срещу поробителя си. Наистина, както споменахме по-горе, мълчанието акумулира тревога, но това е тревогата на лирическия герой, породена от бездействието на една част от обществото. Не бива да се пренебрегва обаче онази страховитост на страданието, която негласно го превръща в активно заплашително

състояние. Този смисъл е съсредоточен най-вече в преобърнатата християнска символика. Ако първата част на творбата борави с общоизвестни положения на християнската религия, за да не превърне в отрицателно натоварени символи, то във втората част „кръстът е забит във живо тяло“. Така поетът задейства символа на кръста в обратна посока-той престава да бъде християнският знак за святост, а е представен като убийствено съоръжение (това е своеобразно завръщане към предхристиянското значение на кръста, на който са разкъсвали престъпниците). Покорството е започнало да убива субектите си-физическото страдание в този образ е развенчало светостта на кръста.

В **поантата** на стихотворението лирическият „аз“ се заменя с лирическият „ние“, което само по себе си представя конфликтен диалог между две светогледни и исторически позиции. Употребен в пародийно-ироничен план, лирическият „ние“ изразява примиренческата, лъжепатриотичната философия на тези, които „без срам, без укор броили време“ и „чакаме и ний ред за свобода“. На лирическият „ние“ с цялата си духовна и историческа енергия се противопоставя лирическият „аз“, чиято действена позиция мощнораздвижва подтекстовото внушение, основаващо се на конфликтния битиен диалог между авторската личност и пасивните примирени лъжепатриоти:

А бедният роб търпи, и ние
Без срам, без укор, броиме време,
Откак е в хомай нашата шия,
откак окови влачи народа,
броим, и с вяра в туй скотско племе
чакаме и ний ред за свобода!

За Ботев свободата е основна човешка ценност, без която достойният живот е невъзможен. В стихотворението „Елегия“ лирическият герой дава израз на покрусата си от факта, че все още робството е не толкова принуда, колкото вътрешно състояние на „заспалия“ народ, а онези, които трябва да се прокудят са или „слепци с очи“ или бездейни и апатични наблюдатели, които чакат някой друг да донесе свободата. В резултат на силно въздействащите образи на робството и на неговите крепители елегическото оплакване се превръща в гневен укор, който изразява отчаянието, обхванало малцината, истински пожелали свободата и готови да дадат живота си за нея.

РЕЧНИК:

Оксиморон - стилистична фигура, при която се свързват смислово противоположни понятия

Имплицитно - скрито, незааявено, намекнато

Юда - предателят на Христос

Лойола - Игнасиус Лойола е основателят на Йезутския орден, резлигиозен фанатик, който оставя максимата, че целта оправдава средствата

Поанта - Дума или израз, които подчертават мисъл или служат за завършек на художествено произведение и отразяват вниманието към вътрешния замисъл на творбата